

PROFESINIO RENGIMO POREIKIO IR VEIKLŲ, ORGANIZUOJANT PROFESINĮ RENGIMĄ PRIKLAUSOMYBIŲ REABILITACIJOS BENDRUOMENĖSE, TEORINIAI ASPEKTAI

Birutė Šilėnienė, Neringa Daujotienė
Šiaulių universitetas, Lietuva

Anotacija. Profesinis rengimas yra ne tik būdas grąžinti priklausomybių turinčius asmenis į darbo rinką, mažinti jų socialinę atskirtį, bet ir reabilituoti šios grupės asmenis. Atlikta mokslinės literatūros ir dokumentų analizė leido nustatyti, kad priklausomybių reabilitacijos bendruomenėse reikalinga ir vykdoma įvairi veikla, sudaranti sąlygas priklausomybes turintiems asmenims įveikti savo problemas ir sėkmingai integruotis į šią dieninę darbo rinką.

Raktiniai žodžiai: profesinis rengimas; priklausomybių reabilitacijos bendruomenė.

IVADAS

Profesinio rengimo politika yra glaudžiai susijusi su valstybės ekonomine, socialine, darbo rinkos bei švietimo politika. Pasak V. Šerno (2009), profesinio rengimo sistemos kaita priklauso nuo daugelio veiksnių. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje naujoje Profesinio mokymo įstatymo redakcijoje apibrėžiami pagrindiniai profesinio mokymo tikslai: padėti asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias šiuolaikinį mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį, padedančias jam įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje darbo rinkoje, laiduojančias šalies ūkio pažangą, konkurencingumą tarptautinėje rinkoje ir darnų vystymąsi; sudaryti sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų asmenims mokytis visą gyvenimą, tobulinti ir keisti kvalifikacijas; užtikrinti profesinio mokymo prieinamumą ir kokybę; užtikrinti kvalifikacijų atitiktį šalies ūkio poreikiams, kompetencijų vertinimo, kvalifikacijų suteikimo ir pripažinimo objektyvumą; užtikrinti profesinio orientavimo sistemos veiksmingą funkcionavimą (Profesinio mokymo įstatymo naujoji redakcija, 2014-06-20, Nr.VIII-450).

Pastaraisiais metais vis didėjantis psichoaktyvių medžiagų vartojimas jaunimo ir darbingo amžiaus asmenų tarpe pripažintas socialiniu reiškiniu, keliančiu grėsmę visuomenei. Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, problemos atsiranda visose gyvenimo srityse. Vykdytą reabilitacinę procesą ilgalaikėse reabilitacinėse bendruomenėse, aktualiausia programose dalyvaujančių asmenų problema, kaip ir ankstesniais metais, išlieka socialinė – nedarbas (Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento metinis pranešimas, 2011).

Didžiausias skaičius (apie 3 proc. šalies gyventojų) žmonių, sergančių įvairiomis priklausomybės ligomis buvo 2008 m., tačiau manoma, kad oficiali priklausomybių statistika neatitinka realaus jos paplitimo (2011 - 2015 m. statistinių duomenų apie psichikos ir elgesio sutrikimus, vartojant psichiką veikiančias medžiagas, apžvalga, 2016). Priklausomybė nuo psichoaktyviųjų medžiagų, kaip negatyvus socialinis reiškinys, paveikia įvairias gyvenimo sritis, išsiskiria aukšto lygio visuomeniniu pavojumi, labiausiai pasireiškiančiu neigiamu poveikiu priklausomų asmenų sveikatai, o taip pat jų socialinei atskirtčiai.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei Europos socialinio fondo agentūra įgyvendino projektus pagal 2007–2013 m. Žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programos prioriteto priemonę Nr. VP1-1.3-SADM-02-K „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“. Ypač aktuali problema – priklausomybių turinčių asmenų sveikatinimas ir sugražinimas į darbo rinką. Čia susiduriama su problemomis, jog reabilitacinis procesas, vykdomas bendruomenėse, nėra pakankamai efektyvus – priklausomam asmeniui reikalinga pagalba tobulinant darbinis įgūdžius, ieškant darbo bei adaptuojantis darbo vietoje.

Profesinis rengimas yra procesas, skirtas ugdyti asmens gebėjimus, žinias, darbo įgūdžius, suteikti ir nuolat palaikyti jiems tinkamas ir visuomenei reikalingas profesines kompetencijas. Profesinis rengimas tenkina individualius asmens bei tam tikrų tikslinių žmonių grupių poreikius (pvz.: profesinis mokymas organizuojamas įkalinimo įstaigose, reabilitacijos centruose ir kt.). Vienas iš profesinio rengimo komponentų yra profesinis reabilitavimas (Laužackas, 2005). Taigi, profesinis rengimas gali būti traktuojamas ne tik kaip būdas grąžinti priklausomybių turinčius asmenis į darbo rinką, mažinti jų socialinę atskirtį, bet ir kaip reabilitacinė šios grupės asmenų priemonė. Šiame kontekste tyrimo problema konkretizuojama probleminiu

klausimu: kokie yra esminiai profesinio rengimo organizavimo ypatumai Šiaulių regiono priklausomybių bendruomenėse?

Tyrimo objektas: profesinio rengimo organizavimas priklausomybių bendruomenėse.

Tyrimo tikslas: teoriškai pagrįsti profesinio rengimo organizavimo klausimus ir apžvelgti jo galimybes Šiaulių regiono priklausomybių reabilitacijos bendruomenėse.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti profesinio rengimo sampratą ir reikšmingumą asmens ir atskirų grupių socialinės atskirties mažinimui bei integracijos į darbo rinką procesams.

2. Išryškinti šalies ir Europos Sąjungos profesinio rengimo strateginių ir norminių dokumentų esmines nuostatas, atspindinčias profesinio rengimo vystymo tikslus ir kryptis.

3. Įvertinti Šiaulių regiono priklausomybių reabilitacijos bendruomenių veiklą organizuojant profesinį rengimą.

Tyrimo metodika. Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą buvo naudotas mokslinės literatūros ir dokumentų analizės metodas, lyginimas ir apibendrinimas, siekiant atskleisti profesinio rengimo sistemą ir jos panaudojimo galimybes reabilitacijos centrų klientams.

Tyrimo naujumas ir reikšmingumas. Lietuvoje tokio pobūdžio darbų nėra daug. Atlikto teorinio tyrimo rezultatai leis numatyti naujas veiklas ir, atlikus reabilitacijos centrų gyventojų apklausą dėl jų profesinio rengimo problemų ir kokybės, pateikti rekomendacijas Šiaulių regiono priklausomybių reabilitacijos bendruomenėms.

PROFESINIO RENGIMO SAMPRATA IR REIKŠMINGUMAS ASMENS INTEGRACIJAI DARBO RINKOJE

Siekiant aptarti profesinio rengimo sampratą būtina pažymėti, kad profesinio rengimo ištakos yra siejamos su pedagoginių koncepcijų ir teorijų atsiradimu. Profesinio mokymo judėjimui, o tuo pačiu ir profesinio rengimo užuomazgoms didelę įtaką padarė XIX a. II pusės – XX a. I pusės pedagogų G. Kerschensteiner, E. Spranger, H. Gaudig, J. Dewey darbai. Itin reikšmingais K. Pukelis (2008) laiko F. Parsons darbus. Pastarasis 1908 m. JAV įkūrė pirmąjį profesinio konsultavimo biurą, o 1909 m. išleido knygą „Profesijos pasirinkimas“. Anot F. Parsons, profesinį pasirinkimą sudaro tokie pagrindiniai elementai, kaip savęs pažinimas, profesinis informavimas, profesinis veiklinimas arba profesiniai bandymai bei profesinis konsultavimas (Pukelis, 2008).

Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais buvo plačiai taikytos užsienio profesinio tinkamumo ir atrankos diagnostikos metodikos, sparčiai pradėta kurti sava lietuviška tinkamumo profesijai nustatymo metodika. Prijungus Lietuvą prie TSRS, psichotechniniai tyrimai nutrūko, o aktyviau profesinio orientavimo klausimai vėl buvo pradėti nagrinėti tik apie 1957 metus (Barkauskaitė, 2007).

Tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslininkų (Elijošiaus, 2001; Watts, Sultana, 2002; Zelloth, Gligorijevic, Sultana, 2003; Beresnevičienė, 2003; Guichard, 2004; Laužackas, Danilevičius, Gurskienė, 2004; Laužackas, 2008; Šernas, 2009; Kniežaitė, 2011) nuomonės, susijusios su profesinio rengimo samprata, daugiau orientuotos į nenutrūkstamą mokymąsi. R. Laužackas, E. Danilevičius, O. Gurskienė (2004) ir R. Laužackas (2008) pažymi, jog profesinis rengimas yra žinių įgijimo procesas, kuris gali trukti visą gyvenimą. Šiai nuomonei pritaria V. Šernas (2009), teigdamas, kad, ateityje bus normalu keisti savo profesinės veiklos profilį, todėl jauni žmonės turi būti pratinami prie minties, jog mokytis teks visą gyvenimą, savarankiškai reguliuojant lavinimosi procesą. Tuo tarpu A. Kabaila (2003) profesinį rengimą traktuoja kaip prevencinę priemonę, akcentuodamas tai, kokiems asmenims jis galėtų būti taikomas.

Apibendrinant galima teigti, kad profesinio rengimo sampratos skiriasi (vieni mokslininkai tapatina su korekcijos būdu, kiti su žinių įgijimu, tretieji akcentuoja profesijos svarbą), tačiau bendru atveju profesinį rengimą galima apibūdinti, kaip nepertraukiamą ugdymo procesą, kuriame asmuo įgyja ugdomąsias vertybes, svarbias jo profesinei veiklai. Taip pat būtina pažymėti, kad sėkmingai integracijai į darbo rinką didelę įtaką turi teorijos ir praktikos dermė profesiniame rengime.

Profesinio rengimo sistema ir jos struktūriniai komponentai. R. Laužackas (2008), pateikdamas profesinio rengimo apibrėžimą, išskiria du sampratos aspektus. Pirmu atveju profesinis rengimas – profesinių žinių ir gebėjimų (kompetencijų) įgijimo mokymosi/studijų būdu procesas, kuriuo metu įgyjama ar tobulinama atitinkama kvalifikacija. Antruoju atveju profesinis rengimas yra siejamas su nepertraukiamu mokymosi procesu, kurio tikslas – suteikti ir nuolat palaikyti jiems tinkamas ir visuomenei reikalingas profesines kvalifikacijas.

Remiantis Lietuvos respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymu (2007), mokslininkų darbai (Barkauskaitė, 2007; Beresnevičienė, 2003; Bielinskienė, Boizou, Grigonytė ir kt., 2013; Jocienė, Gedvilienė, 2012; Laužackas, 2008 ir kt.), Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu (2011) bei Lietuvos Profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymu (2007) galima teigti, kad profesinį rengimą sudaro keturi komponentai:

✓ Profesinis informavimas – sistemingas informacijos teikimas profesinio mokymo, kvalifikacijų paklausos darbo rinkoje ir profesijos pasirinkimo klausimais (Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2007). D. Motiejūnaitė (2009) teigia, kad profesinis informavimas yra veikla, kuri apima žinias apie švietimo sistemą, specialybių, profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, kvalifikacijas, jų įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes bei tvarką. Tai supažinimas su profesinės veiklos pasauliu, besiremiaš profesinės informacijos sukauptomis socialinėmis, ekonominėmis, psichologinėmis, medicininėmis, pedagoginėmis žinios. Šio proceso metu, prisilaikant pagrindinių pedagoginių principų, moksleiviui pateikiamos žinios apie šalies, respublikos, miesto, rajono liaudies ūkio vystymosi dėsningumus, perspektyvas ir apie specialistų poreikius, taip pat apie pagrindinius profesijų medicininius bei psichologinius reikalavimus besirenkančiojo asmenybei, apie šių profesijų ypatybes dirbant (darbo objektas, technologija, rezultatas, darbo režimas), apie socialines ekonomines sąlygas (atlyginimas, atostogos, laisvalaikis, buitinės sąlygos), apie profesijos ar specialybės vystymosi perspektyvas, apie individo profesinio augimo prielaidas, apie profesijos geografiją ir kt. (Sokolova, Stanišauskienė, 2007).

✓ Profesinis orientavimas L. Jovaišos (1999) apibūdinamas kaip specialiai organizuota auklėjamojo darbo sistema, skirta ugdyti mokinių profesiniam kryptingumui, sugebėjimui sąmoningai rinktis profesiją ir padėti mokiniams apsispręsti rinkimosi momentais. Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, profesinis orientavimas pripažįstamas kaip svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas bei esminė užimtumo politikos dalis. E. Elijošius (2001) teigia, jog profesinis orientavimas gali būti suprantamas, kaip intervencijos į individo vystymąsi įrankis ir būdas, kuriuo vienu metu siekiama, kad nedaug patyrimo turintis jaunuolis kuo sklandžiau, nuosekliai, kiek įmanoma sąmoningai pereitų profesinio apsisprendimo bei profesinio rengimosi kelią. J. Paškevičienė (2005) teigia, kad profesinis orientavimas – tai informavimo, konsultavimo ir karjeros planavimo paslaugos, padedančios įvairaus amžiaus asmenims pasirinkti savąjį kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse bei aktyviai kurti savo profesinę karjerą. Autorės nuomone, profesinis orientavimas yra taikomas visokio amžiaus asmenims. I. Elijošienė (2007) profesinį orientavimą prilygina profesiniam švietimui, todėl jos samprata apie profesinį orientavimą išsiskiria iš visų. Anot autorės, profesinis orientavimas (profesinis švietimas) yra nepertraukiamas ikiprofesinio ugdymo procesas, apimantis profesinę diagnostiką, profesinį apsisprendimą, ekonominį ugdymą. E. Nazelskis (2010) išryškina profesinio orientavimo svarbą verslo plėtrai. Autorius teigia, kad profesinio orientavimo sistema ir specialistų rengimas turi vis didesnę įtaką verslo plėtros sėkmei, jo konkurencingumui bei gebėjimui reaguoti į sparčiai kintančią aplinką.

✓ Profesinis konsultavimas – pagalba asmeniui, priimant racionalų profesijos rinkimosi sprendimą, atsižvelgiant į jo individualias savybes, darbo rinkos poreikius ir profesinio mokymosi galimybes (Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2007). M. Barkauskaitė (2007) pažymi, jog kokybiškas sistemingas profesinis konsultavimas padeda ne tik priimti teisingą profesinį sprendimą, bet ir turi įtakos tolesnei profesinei karjerai. D. Motiejūnaitė (2009) profesinį konsultavimą apibūdina kaip veiklą, skatinančią asmenį optimaliai panaudoti savo jėgas kvalifikacijai įgyti bei sėkmingai dirbti. Taip pat tai yra pagalba renkantis ar keičiant profesiją, atsižvelgiant į asmens individualias savybes (interesus, gebėjimus, polinkius), konkrečių profesijų ypatumus, mokymosi, studijų ir darbo galimybes.

✓ Profesinis mokymas, apibrėžiamas kaip prevencinė užimtumo stabilizavimo priemonė, būtina ne tik bedarbiams, bet ir dirbantiems (Kabaila, 2003). Remiantis Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymu (2007 m.) Lietuvos profesinio mokymo sistema apima pirminį profesinį mokymą, tęstinį profesinį mokymą ir profesinį orientavimą. Profesinio mokymo programos skirtos įvairaus amžiaus ir išsilavinimo asmenims.

Apibendrinant galima teigti, kad profesinio rengimo komponentai yra orientuoti į būtinos informacijos, žinių ir įgūdžių suteikimą asmenims, siekiantiems sėkmingai integruotis į darbo rinką. Taip pat būtina pažymėti, jog tik aukštos kokybės profesinio rengimo paslaugos užtikrina asmenų integraciją į darbo rinką.

Profesinį rengimą reglamentuojančių dokumentų esminės nuostatos. LR Švietimo įstatymas (2011) ir LR Profesinio mokymo įstatymas (2007) įvardija pagrindines funkcijas, kurias turi vykdyti profesinio rengimo įstaigos. Papildomos profesinio mokymo ar rengimo įstaigoms priskiriamos funkcijos nurodomos kituose LR teisės aktuose. Kaip šias funkcijas įgyvendinti išsamiai nurodyta LR Vyriausybės nutarimuose ir ministrų įsakymuose.

Profesinio rengimo srityje gana svarbūs tokie teisiniai dokumentai, kaip Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011), LR Užimtumo rėmimo įstatymas (2006), LR Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“ (2005), Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo“ (2013), LR profesinio mokymo įstatymo nauja redakcija (2014-06-20). Išanalizavus dokumentus galima teigti, kad paminėtų teisės aktų nuostatos yra susijusios su profesinio organizavimo pagrindinėmis funkcijomis. LR Švietimo įstatyme aptariamas profesinio rengimo organizavimas. Tuo tarpu LR Užimtumo rėmimo įstatyme (2006) įvardijamos funkcijos, kurios bedarbiams padeda persikvalifikuoti ir tapti aktyviais rinkos dalyviais. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 bei 2013-2022 metų nuostatų įgyvendinimo programose identifikuojama, kokiomis priemonėmis tobulinti profesinį rengimą.

Profesinio rengimo organizavimą reglamentuoja ne tik Lietuvos, bet ir ES teisės aktai. Pagrindiniai jų yra šie: Profesinio rengimo ir mokymo prioritetai (2011–2020 m.); Kopenhagos procesas: sklandesnis Europos bendradarbiavimas profesinio švietimo ir mokymo srityje (2002); Naujas akstinas bendradarbiauti profesinio švietimo ir mokymo srityje (2010); Bendradarbiavimas profesinio švietimo ir mokymo srityje (PŠM) (2009); Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinė sistema (2009).

Žvelgiant į ateities perspektyvas tikslinga detaliau analizuoti Profesinio rengimo ir mokymo prioritetus (2011–2020 m.), kurie yra parengti remiantis Briugės Komunikatu (2010). Šiame komunikate išskirta misija, susijusi su Europos profesinio rengimo ir mokymo sistemos tobulinimu. Dokumente akcentuojama, jog profesinio rengimo ir mokymo sistemos turėtų būti patrauklesnės, aktualesnės, labiau orientuotos į karjerą, naujoviškesnės. Pažymima, jog profesinio rengimo sistemos turėtų būti labiau prieinamos ir lankstesnės nei 2010 m. Be to, jomis turėtų būti prisidedama prie aukščiausios kompetencijos ir vienodų galimybių mokymosi visą gyvenimą srityje, užtikrinant patrauklų ir įtraukų profesinį rengimą ir mokymą; aukštos kokybės pirminį profesinį rengimą ir mokymą; lengvai prieinamą ir į karjerą orientuotą tęstinį profesinį rengimą ir mokymą; lanksčias profesinio rengimo ir mokymo sistemas, pagrįstas mokymosi rezultatais grindžiamu metodu; būtų užtikrintas savišvietos bei neformaliojo mokymosi pasiekimų, įskaitant darbo vietoje įgytas kompetencijas, patvirtinimas; lengvai prieinamas, aukštos kokybės ir visą gyvenimą teikiamas informavimo, orientavimo ir konsultavimo paslaugas.

Lietuvos Respublikos darbo kodekse įteisinta nuostata, jog darbo rinkoje papildomai remiami bedarbiai, turintys arba galintys turėti sunkumų susirasti darbą dėl nepakankamos kvalifikacijos ar darbo patirties, ilgalaikio nedarbo ar darbingumo praradimo, gali būti papildomai remiami priimant juos į darbą. Tačiau asmenys, priklausomi nuo narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų, turi būti baigę psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programas.

Apibendrinant galima teigti, jog LR teisės aktuose identifikuota profesinio rengimo samprata, profesinio rengimo sudėtinės dalys, apibrėžta, kas gali pasinaudoti profesinio rengimo paslaugomis bei įvardintos organizacijos, kurios paminėtas paslaugas gali teikti. Remiantis ES teisės aktais LR įsipareigoja tobulinti profesinio rengimo organizavimą. Tobulinimo kryptys numatytos Briugės Komunikate (2010).

Priklausomybių reabilitacijos bendruomenių paskirtis ir veiklos specifiškumas. Priklausomybių reabilitacijos bendruomenės pagrindinis tikslas – padėti priklausomam asmeniui nevertoti psichiką veikiančių medžiagų ir integruotis į visuomenę. To siekiama keičiant priklausomų asmenų gyvenimą, kurią sudaro daugelis sričių (Arnau, 2006): susilaikymas nuo psichiką veikiančių medžiagų vartojimo – mokymasis atsispirti poreikiui vartoti ir atkryčio prevencija; sveikatos pokyčiai – įvairių ligų ir sutrikimų, būdingų priklausomybės ligomis sergantiems asmenims, gydymas, sveikas gyvenimo būdas ir sveikos gyvenimo įpročiai, sveika mityba ir asmens higiena; elgesio pokyčiai – bendravimo įgūdžių gerinimas, socialinių įgūdžių lavinimas; gyvenimo būdo pokyčiai – kasdienių gyvenimo normų įsisavinimas, dienvartė ir tvarkingo gyvenimo įpročiai; asmenybiniai pokyčiai – jausmų suvaldymas ir reiškinys, asmenybės tobulėjimas ir savigarba, problemų įsisąmoninimas; santykiai su šeima – santykių su šeima atkūrimas ir konfliktų bei problemų šeimoje sprendimas; savikontrolė – elgesio ir impulsų kontrolė, antisocialių normų atsisakymas ir ryšių su nusikaltėlių pasauliu nutraukimas; įsidarbinimas ir socialinė integracija – profesinis išsilavinimas ir įsidarbinimas, gyvenimas visuomenėje, socialinių ryšių užmezgimas ir atkūrimas, būsto suradimas.

Profesinė rehabilitacija yra neatsiejama nuo ugdymo ir profesinio orientavimo. Šie komponentai vienas kitą papildo. Profesinio rengimo koncepcija yra pristatoma LR Švietimo įstatyme (2011, p. 24-25), kur teigiama, kad „Profesinio mokymo paskirtis – padėti asmeniui įgyti, keisti ar tobulinti kvalifikaciją ir pasirengti dalyvauti kintančioje darbo rinkoje. Pirminis profesinis mokymas yra formalusis, visuotinis ir skirtas įgyti pirminę kvalifikaciją. Jis teikiamas mokiniams, įgijusiems pagrindinį arba vidurinį išsilavinimą. Mokiniam, įgijusiems pagrindinį išsilavinimą, jis gali būti teikiamas kartu su viduriniu ugdymu. Pirminis profesinis mokymas gali būti teikiamas ir pagrindinio išsilavinimo neįgijusiems ne jaunesniems kaip 14 metų mokiniams“.

Pasak E. Elijošiaus (2001), socializacija yra ne galutinis rezultatas, o nuolatinis vyksmas, kurio sėkmė priklauso nuo profesinio rengimo ir profesinio orientavimo bei apgalvoto organizavimo. Nuosekli, kryptinga, abipusiu pasitikėjimu, bendradarbiavimu paremta ugdymoji, lavinamoji, konsultuojamoji bei korekcinė veikla padeda formuoti jaunuolio ar suaugusiojo pozityvią darbinę motyvaciją, padeda identifikuoti vyraujančius asmeninius interesus, poreikius, geriau pažinti ir įvertinti savo tikrąsias žinias, mokėjimus, įgūdžius, gebėjimus ir lemia savarankišką profesinį apsisprendimą. L. Okunevičiūtė-Neverauskienė ir J. Moskvina (2008) akcentuoja jaunimo, susiduriančio su priklausomybės ligomis, integracijos į darbo rinką svarbą. Autorių atliktas tyrimas parodė, jog priklausomybės rehabilitacijos centruose esantis jaunimas vieną iš pagrindinių neįsidarbinimo priežasčių nurodo nepakankamą profesinį pasirengimą. Tai įrodo profesinio rengimo svarbą priklausomybės rehabilitacijos centruose.

Apibendrinant galima teigti, kad rehabilitacijos bendruomenės pagrindinis tikslas – padėti priklausomam asmeniui nevertoti psichiką veikiančių medžiagų ir integruotis į visuomenę. Vienas iš svarbiausių šios veiklos aspektų – profesinio rengimo organizavimas.

PROFESINIO RENGIMO ORGANIZAVIMO YPATUMAI PRIKLAUSOMYBIŲ REABILITACIJOS BENDRUOMENĖSE

Siekiant aptarti profesinio rengimo organizavimą priklausomybių rehabilitacijos bendruomenėse, tikslinga visų pirma aptarti patį rehabilitacijos procesą. Rehabilitacija suprantama, kaip gydymo etapas, nukreiptas į recidyvo profilaktiką, ir yra orientuota į asmenis, užbaigusius formalią detoksikacijos programą arba į dar turinčius priklausomybę, tačiau nebeturinčius formalių abstinencijos simptomų, reikalaujančių grąžinimo į ankstesnę gydymo fazę. Recidyvo profilaktikos arba rehabilitacijos programos nukreiptos į paciento elgesio korekciją, siekiant suteikti jam galimybę kontroliuoti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo poreikį. Šiame gydymo etape naudojamos psichosocialinės ir farmakologinės priemonės.

Gyvenimas rehabilitacijos centruose išsiskiria tuo, kad darbuotojai gyvena kartu su gydomais narkomanais; vykdo individualų ir grupinį recidyvo profilaktikos konsultavimą; stengiasi pritaikyti asmeniui tinkamiausią gydymą; formuoja kasdienio gyvenimo įgūdžius; organizuoja mokymus ir profesinį pasiruošimą; padeda susirasti būstą ir persikraustyti; suteikia tolesnę pagalbą. Šių tarnybų veikla remiasi grupių savitarpio pagalba, tokių, kaip „Anoniminių narkomanų“ ir „Anoniminių kokainistų“ (Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas Metinis pranešimas, 2011).

Vienas iš terapinės bendruomenės tikslų yra išmokyti nuo narkotikų priklausomą žmogų prisiimti atsakomybę už savo elgesį. Šiuo tikslu gydymas suskirstytas į tam tikras fazes, kurios numato vis didėjančią besigydančiam asmeniui tenkančią atsakomybę už savo elgseną (Buckley, 2009): *Pirmoji fazė (2-3 mėn.)* - adaptacijos bendruomenėje (nekontaktinė), kurios metu klientas turi atsisakyti kontaktų su artimaisiais ir draugais, nesinaudoti telefonu, neišeiti už bendruomenės ribų (išskyrus ypatingą ligos atvejį, prižiūrint vyresnių fazių klientams arba darbuotojams). Šios fazės metu vos tik pradėjęs gydytis žmogus nepajėgus kontroliuoti savo impulsų ir potraukio narkotikams, todėl ir negali būti atsakingas už daugelį savo veiksmų. *Antroji fazė (4 mėn.)* - ribotų kontaktų, kurios metu leidžiama trumpam palikti bendruomenę bei bendrauti su artimaisiais, tačiau prižiūrint vyresnių fazių bendruomenės nariams arba darbuotojams ir iš anksto tai aptarus su bendruomene. Šiuo metu bendruomenės gyventojas taip pat privalo imtis daugiau atsakomybės reikalaujančių pareigų – tai bendruomenės šeimnininko pareigos, taip pat tam tikros konkrečios pareigos, kurios įpareigoja jį atsakyti už kurią nors ūkio dalį (pvz., šiltnamio priežiūra, sporto salės priežiūra, skalbimo reikalai ir pan.). *Trečioji fazė (4 mėn.)* - atsakomybės, kurios metu leidžiama savarankiškai išvykti iš bendruomenės, prieš tai ją informavus. Gavus bendruomenės sutikimą, kas antrą savaitgalį galima išvykti namo. Šioje fazėje žmogus yra įvaldęs pagrindinius savipagalbos būdus, moka išvengti atkryčio ir todėl gali būti atsakingas už save. *Ketvirtoji fazė* – kontaktinė (socializacijos ir integracijos į visuomenę), kurios metu bendruomenės narys per du mėnesius privalo susirasti darbą mieste arba pradėti mokytis profesinio parengimo kursuose. Tai galutinis gydymo etapas, kurio metu priklausomas asmuo turi įgyti darbo įgūdžius,

padedančių rasti savo vietą visuomenėje. Tai galutinis asmeninės atsakomybės už save ir savo gyvenimą priėmimas.

Mokymo ir įdarbinimo agentūra sudaro individualius mokymosi planus priklausomybes turintiems asmenims. Tai potencialūs atitikmenys individualiems rūpybos planams, kurie gali būti įgyvendinami padedant konsultantams, padėti besigydantiems gauti struktūrišką ir tinkamą išsilavinimą bei kursus paskirtu laiku.

Šiaulių regione profesinis rengimas buvo organizuojamas dviejuose priklausomybių rehabilitacijos centruose: Labdaros ir paramos fonde „Agapao“ (toliau – Agapao); Lietuvos krikščioniško labdaros ir gailestingumo fonde „Samarija“ (toliau – Samarija).

Agapao pagrindinis tikslas – šelpti ir teikti moralinę bei materialinę pagalbą asmenims, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų, sergantiems lėtiniu alkoholizmu ir narkomanija bei šių asmenų šeimoms, padėti šiems žmonėms tapti produktyviais ir atsakingais visuomenės nariais, taip pat kultūros, švietimo ir sporto srityse veikiantiems fiziniams ir juridiniams asmenims.

Šiaulių rajono rehabilitacijos bendruomenės (dabartinė Agapao) veikla buvo pradėta 2001 m. Įkūrėjai buvo 4 asmenys, kurie buvo priimti 2001 metais, 2002 metais dirbo jau 8 žmonės, 2003 metais - 12 asmenų, šiuo metu gyvena blaiviai 18. Visi šie asmenys dirba, 4 iš jų sukūrė šeimas. Buvę bendruomenės nariai mokosi: 2003 m. du iš jų įstojo į Vilniaus universitetą, vienas į Vilniaus kolegiją, du asmenys apsisprendė stoti mokytis į Šiaulių universitetą. 2004 metais buvo priimta 16 naujų narių. Susiformavo senesnių gyventojų branduolys. Bendruomenė gali priimti daugiau pacientų. Vienu metu čia gali gyventi 22 reabilitantai.

Agapao dalyvavo Europos Sąjungos projekte, kurio tikslas – asmenų, sergančių priklausomybe nuo psichoaktyvių medžiagų, rehabilitacija ir integracija į darbo rinką. Priklausomybė nuo psichoaktyvių medžiagų veikia visą žmogaus gyvenimo sritį, todėl projekto veiklos yra orientuotos į kompleksinį paslaugų teikimą, orientuotą į įvairius asmenybės aspektus. Numatomos tokios veiklos: socialinės, psichologinės, bendrosios paslaugos, kompiuterinio raštingumo kursai, anglų kalbos mokymai, profesinio pasirengimo įvertinimo, profesinio konsultavimo, profesinio informavimo ir profesinio orientavimo pagalba; profesinių įgūdžių ugdymas: dažytojo, mūrینinko, plytelių klojėjo, tinkuotojo, šaligatvio klojėjo, apželdinimo specialisto, smulkiųjų želdinių prižiūrėtojo profesinių įgūdžių ugdymas. Projekto metu naudojama Narkotikų kontrolės departamento vykdyto projekto metu sukurta metodika "Asmenų, priklausomų nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, reintegracija į visuomenę ir darbo rinką: socialinės atskirties problemų sprendimas", ši metodika adaptuota Agapao organizacijoje. Šiuo metu bendradarbiaujama su Italijos ir Graikijos partneriais. Agapao siekiama įkurti socialinę komuną, numatyta įsisavinti ekologinę avininkystę, bei parengti novatorišką tikslinės grupės asmenų reintegracijos į darbo rinką metodiką. Novatoriška metodika bus orientuota į socialinės atskirties priežasčių pašalinimą, tokiu būdu su tiksline grupe vykdomos veiklos bus efektyvesnės ne tik Agapao organizacijoje, bet ir, įvykūžius novatoriškos metodikos sklaidą, kitose Lietuvoje veikiančiose panašaus profilio organizacijose. Projekto trukmė buvo numatyta 2009 09 01 - 2013 08 31, tačiau, atsiradus papildomam finansavimui, buvo pratęsta iki 2014 03 31. Projektas, mažindamas socialinę atskirtį, prisidėjo prie bendros gyvenimo kokybės gerinimo tiek tikslinės grupės asmenims, tiek jų šeimų nariams, tiek visuomenei. Dar vienas organizacijos įgyvendintas projektas – „Asmenų, vartojančių narkotines ir psichotropines medžiagas, rehabilitacija ir socialinė reintegracija, novatoriško socialinių paslaugų modulio kūrimas“ pagal Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 2.3 priemonę. 2006 - 2008 metais Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos priklausomybės ligų rehabilitacijos bendruomenių asociacija, Vilniaus priklausomybės ligų centras, Labdaros paramos fondas Agapao, Labdaros ir paramos fondas „Vilties švyturys“, Viešojo įstaiga „Apsisprendimas“ įgyvendino paminėtą projektą. Projekto numatytos veiklos orientuojamos į šių problemų sprendimą, suteikiant tikslinei grupei pagalbą integruotis į darbo rinką, ugdant vertybinę sistemą, teikiant psichologinę pagalbą, ugdant tinkamus socialinius įgūdžius, užtikrinant žmogaus orumą nežeminančias materialines sąlygas. Projekto metu suteiktos paslaugos 350 tikslinės grupės asmenų ir apmokyti 35 specialistai, dirbantys su tiksline grupe. Profesinę kvalifikaciją įgijo 160 asmenų, įsidarbino 170 priklausomų asmenų. Šiuo metu kartu su 14 partnerių įgyvendinamas projektas NR. 08.3.1.- ESFA-V-411-01-0001, „Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinė integracija“, pradėtas 2015 m. gruodžio mėn., planuojamas baigti 2020 m. lapkričio mėn. (Parengta remiantis Agapao internetine svetaine <<http://www.agapao.lt>>)

Samarijos pagrindiniai tikslai yra šie: Teikti labdarą ir paramą Lietuvos benamiams, vargšams ir našlaičiams, socialiai remtiniams asmenims. Teikti psichologinę bei socialinę pagalbą rizikos faktoriaus asmenims. Padėti jaunimui integruotis į visuomenę, užsiimti naudinga veikla. Pagal galimybes rūpintis

vaikais našlaičiais ir vaikais, likusiais be tėvų globos. Organizuoti darbo ir poilsio stovyklas vaikams, paaugliams. Naudojantis žiniasklaidos priemonėmis bei kitais būdais informuoti visuomenę apie narkotikų bei alkoholio žalą. Kurti ir remti šeimų namus/centrus, reabilitacijos, adaptacijos centrus asmenis priklausantiems nuo psichiką veikiančių medžiagų bei sugrįžusiems iš įkalinimo pataisos vietų, užimtumo ir dienos centrus asocialiems asmenims ir vaikams, nakvynės namus benamiams. Remti panašią socialiai naudingą veiklą bei Vyriausybės skelbiamas programas. Remti mokslo, kultūros, švietimo, meno, religijos, sporto, gamtos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos plėtojimo programas ir projektus.

Samarija įsteigta 1996 m. rugsėjo 12 d. Tuomet atidaryta ir labdaros valgykla, kurioje buvo maitinama apie 100 socialiai remtinų Šiaulių miesto gyventojų. Valgykla veikė 8 metus, o 2002 metais, fondui pristigus finansinių išteklių, buvo uždaryta. 1998 metais fondas panaudos sutartimi (20-ai metų) iš Krašto apsaugos ministerijos savo veiklai vykdyti gavo buvusios sovietinės karinės bazės pastatus ir 8 ha teritoriją. Taip pat buvo įsteigtas priklausomybės ligų reabilitacijos-reintegracijos centras. 2002 m. centras buvo reorganizuotas į šeimos užimtumo centrą, kuriame lankydavosi socialiai remtinoms šeimoms, vaikai ir vieniši, senyvo amžiaus žmonės iš Ginkūnų bendruomenės ir Šiaulių miesto. Šeimos užimtumo centras organizavo renginius, seminarus, vasaros stovyklas, buvo dalijama labdara (maisto produktai, drabužiai, namų apyvokos daiktai ir baldai). Ilgainiui išryškėjo smurto šeimoje problema, todėl nuo 2008 m. fondas ryžosi imtis pagalbos moteriai, nukentėjusiai nuo smurto šeimoje, darbo ir pradėjo „Šiaulių šeimos krizių centro“ veiklą. Fondas nuolat gauna finansinę ir materialinę paramą iš užsienio religinių bendruomenių ir organizacijų.

Samarija vykdo įvairius projektus, siejamus su priklausomybių reabilitacija, tame tarpe ir su asmenų integracija į darbo rinką: Europos struktūrinių fondų 2007-2013 metų Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos I prioriteto "Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis" priemonės Nr. VP1-1.3-SADM-02-K "Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką" projektas nuo 2009.03.09 iki dabar "Vaikų socialinės globos namų, specialiųjų internatinių mokyklų auklėtinių, socialinės rizikos šeimų integracija į darbo rinką, šiaurės vakarų Lietuvoje Nr. VP1-1.3-SADM-02-K-01-043". Norvegijos finansinio mechanizmo subsidijų schemos: "Patirties perdavimo ir bendradarbiavimo ryšių tarp vietinio, regioninio ir euroregioninio lygio partnerių Lietuvoje ir Norvegijoje stiprinimas" paprojekčio Nr. 2004-LT 0009-TES-2NOR-02-057 "organizacijų, teikiančių socialines paslaugas šeimoms stokojančioms tėvystės įgūdžių ir patiriančioms sunkumų, bendradarbiavimo tinklo ir priemonių kūrimas bei vystymas perimant Norvegijos patirtį". (Parenpta remiantis organizacijos Samarija internetine svetaine <http://www.samarija.lt/view.php?page=14&rpId=4&srpId=6&kalba=LT>).

Būtina pažymėti, kad abi organizacijos yra aktyvios projektų dalyvės. Paramos organizacijos, dirbančios narkomanų psichologinės ir socialinės reabilitacijos srityje, projektai yra įgyvendinami remiantis Nacionaline narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės 2004–2008 metų strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 2 d. nutarimu Nr. 1216 (Žin., 2003, Nr.94-4251) bei Nacionaline narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2010-2016 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. lapkričio 4 d. nutarimu Nr. 1216 (Žin., 2010, Nr.132-6720) nuostatomis. Nuo 2016 m. rugsėjo mėnesio Samarija prijungta prie Agapao ir veiktas vykdo kartu.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinis reabilitacijos bendruomenės tikslas yra padėti žmogui išmokti prisitaikyti prie socialaus gyvenimo būdo, keisti savo mąstyseną, įsitikinimus, vertybes ir įpročius bei integruotis į visuomenę. Reabilitantui ypatingai svarbu įgyti arba pakeisti profesiją, nes tai jam padėtų grįžti į darbo rinką. Pagrindiniai principai, kuriais siekiama tokių pokyčių, yra apriboti nepageidautiną elgesį bei skatinti pageidautiną. Taip pat būtina pažymėti, jog sėkmingas šių organizacijų vystymasis yra negalimas be projektinės veiklos.

IŠVADOS

1. Profesinio rengimo sampratos skiriasi (vieni mokslininkai ją tapatina su korekcijos būdu, kiti – su žinių įgijimu, tretį akcentuoja profesijos svarbą). Tačiau bendru atveju profesinį regimą galima apibūdinti, kaip nepertraukiamą ugdymo procesą, kuriame asmuo nuolat įgyja ugdomasias vertybes, svarbias jo profesinei veiklai. Profesinio rengimo komponentai yra orientuoti į būtinos informacijos, žinių ir įgūdžių suteikimą asmenims, siekiantiems sėkmingai integruotis į darbo rinką.

2. Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktų analizė parodė, kad LR Švietimo įstatyme (2011) ir LR Profesinio mokymo įstatymo naujoje redakcijoje (2007) pateiktos pagrindinės funkcijos, kurias turi vykdyti profesinio rengimo įstaigos. Profesinio rengimo srityje gana svarbūs tiek Lietuvos, tiek Europos

sąjungos teisiniai aktai, kuriais remiamasi sprendžiant profesinio orientavimo ir pagalbos problemas priklausomybės bendruomenėse.

3. Išanalizavus Šiaulių regione veikusią dviejų priklausomybių reabilitacijos centrų (Labdaros ir paramos fondo „Agapao“ ir Lietuvos krikščioniško labdaros ir gailėstingumo fondo „Samarija“) (šiuo metu sujungti) veiklą galima teigti, kad šių centrų prioritentinė veiklos sritis yra reabilitantų integracija į darbo rinką. Tuo tikslu centruose organizuojamos veiklos, susiję su reabilitantų informavimu profesijos rinkimosi klausimais, jų profesiniu orientavimu ir pagalba įgyjant pasirinktas profesijas. Šiems asmenims organizuojami įvairūs kursai, mokymai, vykdomi projektai kartu su užsienio partneriais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Arnau D. C. (2006). *Therapeutic Communities in Spain. Present situation and functional proposal*. Madrid.
2. Barkauskaitė M. (2007). Profesinio rengimo realijos: profesinis konsultavimas ir orientavimas šiuolaikinio profesinio rengimo kontekste // *Acta Paedagogica Vilnensia*, nr. 18, p. 106-120.
3. *Bendradarbiavimas profesinio švietimo ir mokymo srityje (PŠM)*. (2009). [Žiūrėta 2014-08-23]. Prieiga per internetą:
<http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/vocational_training/ef0011_en.htm >
4. Beresnevičienė D. (2003). Lietuvos profesinio orientavimo edukologiniai ir psichologiniai pagrindai // *Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*, nr. 7, p. 10-32.
5. Bielinskienė A.; Boizou L.; Grigonytė G. ir kt. (2013). *Švietimo ir mokslo terminai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
6. *Briugės Komunikatas dėl glaudesnio Europos bendradarbiavimo profesinio rengimo ir mokymo srityje 2011-2020m.* (2010). [Žiūrėta 2016-01-23]. Prieiga per internetą:
<http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_lt.pdf>
7. Buckley J. (2009). *Drug addiction treatment and rehabilitation*. [Žiūrėta: 2016-01-23] Prieiga per internetą: < https://www.unodc.org/pdf/report_2003-07-17_1.pdf >
8. *2011 - 2015 m. statistinių duomenų apie psichikos ir elgesio sutrikimus, vartojant psichiką veikiančias medžiagas, apžvalga, 2016.* [Žiūrėta 2016-10-12]. Prieiga per internetą:
<http://www.vpsc.lt/images/stories/2016/ataskaita%20priklausomybes%20ligu%202015.pdf>
9. Elijošienė I. (2007). *Profesiniam pasirengimui skatinti skirta programa neįgaliesiems, kurie dėl nepakankamų darbinųjų įgūdžių ir bendrųjų gebėjimų yra nepasirengę mokytis profesinėje mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
10. Elijošius E. (2001). *Profesinio apsisprendimo metas*. Šiauliai: Šiaurės Lietuva.
11. *Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinė sistema*. (2009). [Žiūrėta: 2015-12-20] Prieiga per internetą:
<http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/vocational_training/c11108_en.htm>
12. Guichard J. (2004). A century of Career Education: Review and Perspectives // *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. Vol. 1, p. 155-176.
13. Jocienė J., Gedvilienė G. (2012). Teorijos ir praktikos dermė profesiniame mokyme // *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, nr. 22, p. 56-66.
14. Jovaiša L. (1999). *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora.
15. Kabaila A. (2003). Suaugusiųjų profesinio poreikio ir efektyvumo Lietuvoje tyrimas // *Darbo rinkos profesinio mokymo ir konsultavimo patirtis*. P. 37 – 41.
16. *Kopenhagos procesas: sklandesnis Europos bendradarbiavimas profesinio švietimo ir mokymo srityje*. (2002). [Žiūrėta 2016-04-13]. Prieiga per internetą:
<http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/vocational_training/ef0018_lt.htm>
17. Kniežaitė Ž. (2011). *Profesinio rengimo centrų veiklos ypatumai kaitos sąlygomis*. Šiauliai.
18. Laužackas R.; Danilevičius E.; Gurskienė O. (2004). *Profesinio rengimo reforma Lietuvoje parametrai ir rezultatai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
19. Laužackas R. (2008). *Kompetencijomis grindžiamų mokymo/studijų programų kūrimas ir vertinimas*. Kaunas: VDU leidykla.
20. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
21. *Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. Nauja įstatymo redakcija nuo 2014 m. birželio 20d., Nr. VIII -1065, 2007-04-03 (Žin., 2007, Nr. 43-1627 (2007-04-19))*. [Žiūrėta 2016.01.23]. Prieiga per internetą: < http://www.mprc.lt/file/veiklos_dokumentai/Prof_istat.pdf >

22. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2007 m. balandžio 3 d. Nr. X-1065 (Žin., 1997, Nr. 98-2478; 1999, Nr. 64-2073; 2000, Nr. 92-2877; 2006, Nr. 108-4091). [Žiūrėta 2016-03-27]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.520097AFEB05>
23. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (2011). [Žiūrėta 2015-12-17]. Prieiga per internetą: http://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Lietuvos-Respublikos-svietimo-istatymas_svietstrat.pdf
24. Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas 2006 m. birželio 15 d. Nr. X-694. (Žin., 2006-06-30, Nr. 73-2762). [Žiūrėta 2014-03-05]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279173&p_query=&p_tr2=>
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“. 2005 m. sausio 24 d. Nr. 82. [Žiūrėta: 2014-02-05]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/.../262_dc3c7ebc18a74ed7097d0dd59002c406.doc
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo“. 2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745. [Žiūrėta: 2014-04-05]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d91e397b5c02d3197f382>
27. Motiejūnaitė D. (2009). *Profesinis informavimas*. [Žiūrėta 2016-02-07]. Prieiga per internetą: http://www.pvdprc.lt/PIT/files/PIT_kas_tai.pdf
28. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. *Metinis pranešimas (2011)*. [Žiūrėta 2016-01-08]. Prieiga per internetą: http://www.ntakd.lt/files/informacine_medzega/0-NTAKD_medziaga/1-MP/2011_LT.pdf
29. *Naujas akstinas bendradarbiauti profesinio švietimo ir mokymo srityje (2010)*. [Žiūrėta 2014-09-23]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/vocational
30. Nazelskis E. (2010). Profesinis orientavimas švietimo ir verslo plėtros kontekste // *Acta Paedagogica Vilnensia*, nr. 25, p. 100-109.
31. Okunevičiūtė-Neverauskienė L.; Moskvina J. (2008). Socialiai pažeidžiamo jaunimo problemos integracijos į darbo rinką kontekste // *Filosofija. Sociologija*, nr. 2, p. 41–54.
32. Paškevičienė J. (2005). *Švietimas ir profesinis orientavimas Lietuvoje*. Euroguidance Lietuva.
33. *Profesinio mokymo įstatymo naujoji redakcija*, 2014-06-20, Nr. VIII-450. [Žiūrėta 2015-11-30]. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.44FA08A7226F/TAIS_474737
34. *Profesinio rengimo ir mokymo prioritetai (2011–2020 m.)*. [Žiūrėta: 2014-09-05]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/vocational_training/ef0028_en.htm
35. Pukelis K. (2008). *Švietimo filosofinės koncepcijos: mokomoji knyga studentui*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
36. Sokolova A.; Stanišauskienė V. (2007). Profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorinės ir praktinės prielaidos // *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, nr. 13, p. 226-241.
37. Šernas V. (2009). *Funkcinė pedagogika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
38. Watts A. G.; Sultana R. G. (2002). Career Guidance Policies in 37 Countries: Contrasts and Common Themes // *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, nr. 4, p. 105-122.
39. Zelloth H.; Gligoričević D.; Sultana R. G. (2003). Vadovavimo karjerai politika šalyse, pakviestose tarptautinės Europos Sąjungos narėmis, ir šalyse kandidatėse. *Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*, nr. 7, p. 36–47.

Summary

Theoretical Aspects of Vocational Training Requirements and Activities, When Organizing Vocational Training in Rehabilitation Communities

Vocational training may not be the only one way to integrate people with addictions to the labor market, but also as a rehabilitation tool. From here comes the question: What are the essential professional training organization features in rehabilitation centers in Šiauliai area? The object of research is vocational training organization in addictions communities. The aim of the research is - theoretically substantiate questions of vocational training and overview its possibilities in rehabilitation centers of Šiauliai area. In order to achieve the objective of the study, following methods are used: scientific literature and document analysis, comparison and generalization.

Basic vocational training objectives are the following: to help a person to acquire skills and competencies in line with modern scientific, technological, economic and cultural level; to help them establish themselves and compete in the changing labor market and ensure country's economic progress, international competitiveness and sustainable development; allow to achieve different needs and skills for lifelong learning, improving and changing qualifications; ensure access to vocational training and quality. In recent years, the increasing use of psychoactive substances among the youth and working age persons is recognized as social phenomenon, a threat to the public. Persons addicted to psychoactive substance use, problems occur in all areas of life. Vocational education and training in the context of the

individual person and meets certain target groups of people (eg. training organized in prisons, rehabilitation centers, etc.), and becomes one of the vocational training components known as vocational rehabilitation.

Scientific literature and Lithuanian and foreign institutions of professional information and guidance governing document analysis suggests, that these legal provisions are related to the professional organization of basic functions, and four training elements can be divided: 1) the professional information, 2) guidance, 3) vocational counseling and 4) vocational training. They are oriented to the necessary information, knowledge and skills giving individuals seeking to successfully integrate into the labor market, the unemployed retrain and improve their professional skills. It is emphasized that the vocational training system should be more flexible and provides more opportunities for people with socialization and health problems.

The primary goal of addiction rehabilitation community is to help the dependent person not to use psychoactive substances and to integrate into society. Consistent, focused on mutual trust and cooperation based on educational, consultative and corrective actions help shape a young person or an adult for a positive work motivation, to identify the prevailing personal interests, needs to know and assess their actual knowledge, abilities, skills and leads to professional self-determination.

Rehabilitation center staff is living together with people that are receiving drug treatment, engage in individual and group relapse prevention counseling, working on adapting the person to the most appropriate treatment, forms of daily living skills, organizing training and professional preparation, helping to find housing and move, giving further assistance. These services are often based on the number of groups for mutual support. People living in such centers pass several stages of rehabilitation, they are formed by individual plans that can be implemented on the assistance of consultants, assisted in the rehabilitation and structured to receive a proper education by attending courses or other training at the scheduled time.

After analyzing active addiction rehabilitation centers in Šiauliai region (charity fund Agapao and Lithuanian Christian charity and compassion fund "Samaria") activities of professional information, consulting and training aspects of it can be said that addiction rehabilitation communities are diverse activities (vocational information and counseling classes, training, projects internally and with foreign partners), allowing for addicts to overcome their problems and successfully integrate into today's labor market. For a person, who is going through rehabilitation process, it is extremely important to acquire a profession or to change it, because it will help him get back into the labor market. It should be noted that the successful development of these organizations is impossible without the project work. Such project activities were: social, psychological, general services, computer literacy courses, English language training, training evaluation, counseling and vocational information and guidance assistance; professional skills development: painter, bricklayer, tile layer, plasterer, pavement fitter, horticulture specialist, small plantation overseer professional skills. Great attention is paid to disadvantaged families, children and single elderly people (events, seminars, summer camps). After the problem of domestic violence became visible, help was provided to women who are victims of such matter.

Key words: Professional preparation; the community of rehabilitation.